

УДК 808.26-313.1 (043.3)

В. В. Шур¹, Н. І. Гушча², Н. Р. Тачыла²

¹Доктар філалагічных навук, прафесар, прафесар кафедры беларускай і рускай філалогіі, УА “Мазырскі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя І. П. Шамякіна”, г. Мазыр, Рэспубліка Беларусь

²Аспіранты кафедры беларускай і рускай філалогіі, УА “Мазырскі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя І. П. Шамякіна”, г. Мазыр, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік: Шур Васіль Васільевіч, прафесар, доктар філалагічных навук

НЕКАТОРЫЯ АСАБЛІВАСЦІ СУЧАСНЫХ ТЭОРЫЙ АНАМАСТЫКІ: НА МАТЭРЫЯЛЕ І ВОПЫЦЕ ВІЦЕБСКОЙ ШКОЛЫ АНАМАСТАЎ

Артыкул прысвечаны апісанню і абагульненню навуковай дзейнасці віцебскай школы анамастаў і яе кіраўніка прафесара, доктара філалагічных навук, загадчыка кафедры агульнага і рускага мовазнаўства УА “ВДУ імя П. М. Маісэрава” Ганны Міхайлаўны Мезенка, вядомага вучонага-лінгвіста, стваральніка новага навуковага напрамку ў анамастыцы. Даследаванне праводзілася на падставе вывучэння і аналізу шматлікіх навуковых і навукова-метадычных прац. Тэарэтычна-метадалагічная аснова артыкула – комплекснае выкарыстанне прынцыпаў і метадаў, выпрацаваных філалагічнай навукай.

Ключавыя словы: онім, антрапонім, тапонім, паэтонім, анамастыкон, бібліёнім, анамаст, урбананіміка, віканіміка, лексікалогія, манаграфія, апелятыў.

Уводзіны

Далёка за межамі Рэспублікі Беларусь вядома віцебская школа анамастаў, якую ўзначальвае доктар філалагічных навук, прафесар Ганна Міхайлаўна Мезенка – аўтар шматлікіх манаграфій, падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў, артыкулаў, арганізатар і ўдзельнік міжнародных навуковых канферэнцый. Заслугі прафесара Г. М. Мезенка і яе школы ў галіне даследавання анамастычных праблем усходнеславянскіх моў бяспрэчныя і атрымалі высокую ацэнку ў спецыялістаў.

Вынікі даследавання і іх абмеркаванне

У далёкім 1974 г. аспірантаў Мінскага педагагічнага інстытута імя А. М. Горкага пасля паспяховага завяршэння вучобы накіроўвалі амаль усіх у перыферычныя вузы Беларусі: *Мазыр, Гродна, Брэст*. Двое з выпуску, Ганна Міхайлаўна Мезенка і Леанід Міхайлавіч Вардамацкі, былі размеркаваны ў Віцебскі педінстытут, дзе на той час зусім не было філалагічнага факультэта. І гэтыя двое маладых таленавітых выпускнікоў, якія ўжо ў аспіранцкія гады засведчылі сябе перспектыўнымі даследчыкамі, сталі стваральнікамі першых структур будучага філалагічнага факультэта ў Віцебскім педінстытуце. Праз некалькі гадоў выпадкова сустрэў Ганну Мезенка ў галоўнай бібліятэцы рэспублікі, якая з уласцівай ёй шчырасцю цікава паведаміла, што рыхтуе кнігу, прысвечаную актуальным праблемам анамастыкі. Быў крыху здзіўлены, бо раней яна паспяхова даследавала складаныя пытанні ўсходнеславянскага словаўтварэння (навуковы кіраўнік – прафесар А. М. Бардовіч), а новы навуковы занятак, які абрала дацэнт Г. М. Мезенка, фактычна ўспрымаўся даволі смела і нечакана ў тагачаснай нацыянальнай лінгвістыцы, што, натуральна, выклікала пэўнае здзіўленне. Праз некаторы час Ганна Міхайлаўна падаравала і кнігу-дапаможнік для студэнтаў універсітэтаў, у якім яна ўпершыню ў беларускай лінгвістыцы пазнаёміла студэнтаў, аспірантаў з асноўнымі раздзеламі анамастыкі – *антрапанімікай, тапанімікай*, метадамі анамастычных даследаванняў, упершыню шырока і даволі падрабязна з зусім новым напрамкам – *урбананімікай*, якая стала яе галоўным заняткам на перспектыву.

У яе дапаможніках, манаграфіях яе паслядоўнікаў сістэмна выкладзены з улікам абагуленага вопыту тагачасных даследчыкаў асноўныя палажэнні сучаснай тэорыі ўласных імёнаў, метады і прыёмы анамастычных даследаванняў, зроблена вызначальная характарыстыка галоўных раздзелаў анамастыкі – антрапанімікі і тапанімікі, паказаны ўнёсак тых вучоных, хто раней вывучаў беларускую і ўсходнеславянскую анамастыку, яе значэнне ў развіцці грамадства; упершыню ў гісторыі беларускай навукі ўсебакова разгледжаны статус урбананімаў, прасочаны асноўныя этапы і працэсы ў гісторыі гэтага новага перспектыўнага напрамку, вытокі якога ўпершыню вельмі

пераканальна прааналізавала маладая даследчыца; разгледжаны спосабы, тыпы, мадэлі тагачаснага ўрбанонімаўтварэння, якія на фоне сучасных даследаванняў выразна сведчаць, што тагачасная ўрбананімія (70–90-я гады ХХ ст.) фактычна знаходзілася на стадыі станаўлення. А ў наш час – гэта высокаразвіты, сістэматызаваны і глыбока тэарэтычна ўсебакова распрацаваны і даследаваны ў шматлікіх працах перспектывыны напрамак усходнеславянскай анамастыкі, які паспяхова пад кіраўніцтвам прафесара Г. М. Мезенка працягвае вывучацца віцебскай школай даследчыкаў, да праблем якога далучыліся і даследчыкі іншых навуковых цэнтраў Рэспублікі Беларусь і суседніх краін.

У наступныя гады былі падрыхтаваны пад кіраўніцтвам прафесара Г. М. Мезенка з грыфам Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь вучэбныя дапаможнікі “Беларуская антрапанімія” (Віцебск, 2009), “Белорусская ономастика: топонимия” (Мінск, 2012) і іншыя грунтоўныя працы (слоўнікі, манаграфіі), дзе таксама ўпершыню на багатым матэрыяле прыводзіцца тэарэтычныя абагульненні аб сучасным стане і гістарычным фарміраванні асноўных разнавіднасцей антрапанімаў і тапонімаў, абагульняецца самая розная інфармацыя з гісторыі беларускіх уласных імёнаў, імёнаў па бацьку, мянушак, прозвішчаў, псеўданімаў, антрапанімаў і тапонімаў у мастацкім тэксце, самых розных айконімаў, гідронімаў, мікратапонімаў, урбанонімаў, віконімаў, шматлікіх анамастычных тэрмінаў і інш. [3].

Такім чынам, пад кіраўніцтвам прафесара Г. М. Мезенка ў Віцебскім дзяржаўным універсітэце створана арыгінальная навуковая школа: падрыхтавана 12 кандыдатаў філалагічных навук, працы якіх адрозніваюцца навізнаю і неардынарнымі падыходамі ў вырашэнні пэўных лінгвістычных праблем – даследаванні У. Генкіна, А. Сапегінай, Г. Семянковай, В. Ляшкевіч, А. Дзеравяга, Ван Лі, Т. Скрабнёвай, В. Барысевіч, Ю. Галкоўскай, Т. Васільевай, М. Дарафеенка, І. Лісавай, а таксама больш за 20 магістраў філалагічных навук. Гэтым калектывам (школай прафесара Г. М. Мезенка) распрацавана шырокая канцэпцыя ўрбананімікі: упершыню ва ўсходнеславянскім мовазнаўстве пераважна на ўнікальным мясцовым матэрыяле з выкарыстаннем апрабаваных агульнаеўрапейскіх тэарэтычных выноў вызначаны асноўныя прынцыпы намінацыі ўнутрыгарадскіх аб’ектаў, абгрунтавана выдзяленне самастойнага раздзела анамастыкі – *віканімікі*, размежавана месца і роля іншых разнавіднасцей і падгруп у тапаніміі, глыбока даследаваны асаблівасці антрапаніміі і тапаніміі Віцебшчыны, а таксама анамастыкон з некаторых твораў беларускай і рускай літаратуры, прасочана міжмоўнае анамастычнае ўзаемадзеянне славянскіх народаў, пераважна на самастойна выяўленым багатым анамастычным матэрыяле, засведчаным у створаных слоўніках і прааналізаваных у манаграфіях, навучальных дапаможніках і артыкулах.

Прафесар Г. М. Мезенка – аўтар 14 манаграфій, 7 падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў з грыфам Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і 27 вучэбных дапаможнікаў без грыфа, каля 150 артыкулаў у зборніках і навуковых часопісах, 46 артыкулаў у замежных выданнях. Пад яе кіраўніцтвам, рэдагаваннем і непасрэдным удзелам апублікавана толькі ў 2006–2017 гг. 20 манаграфій, падручнікаў, дапаможнікаў, слоўнікаў і іншых прац. Заслугі прафесара Г. М. Мезенка высока ацэнены ў Рэспубліцы Беларусь: яна ўзнагароджана медалём Францыска Скарыны, удастоена падзякі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, Ганаровай граматай Міністэрства адукацыі В’етнама, шматлікімі ўзнагародамі мясцовых органаў Віцебшчыны і Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П. М. Машэрава. Яна – выдатнік адукацыі Рэспублікі Беларусь, неаднаразова лаўрэат шматлікіх конкурсаў, значны перыяд была членам экспертнага савета ВАК Рэспублікі Беларусь, член саветаў па абароне кандыдацкіх і доктарскіх дысертацый пры БДУ і Цэнтры даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі.

Некалькі прыкладаў пра наватарства і высокі прафесіяналізм юбіляра.

Зробленае гэтай даследчыцай, яе вучнямі і паслядоўнікамі за апошнія дзесяцігоддзі ў анамастыцы, гаворачы словамі Янкі Брыля, “не сорамна пакласці ад імя Беларусі на міжнародны стол”. У канцы 2008 года прафесар Г. М. Мезенка апублікавала грунтоўную манаграфію ў дзвюх частках “*Віцебшчына ў назвах вуліц*” агульным аб’ёмам 617 старонак, у якой упершыню ў гісторыі беларускага мовазнаўства комплексна даследаваны ўнутрыгарадскія і ўнутрысельскія назвы аб’ектаў Віцебшчыны, раскрыта паходжанне і ўтварэнне шматлікіх урбанонімаў і віконімаў, іх матывацыі, растлумачаны прычыны перайменавання гарадскіх і сельскіх вуліц, плошчаў і інш., якія мелі месца на працягу апошніх двух стагоддзяў. У манаграфіі засведчаны назвы ўсіх паселішчаў вобласці, дзе функцыянуе ці функцыянаваў той ці іншы ўрбанонім, віконім, прыводзіцца поўны рэгістр гэтых адзінак з Віцебскай вобласці і суседніх рэгіёнаў, што ўжываліся ў розныя часы. У гэтай сувязі варта адзначыць, што калектывам, якім яна кіруе, падрыхтавана і апублікавана яшчэ адна комплексная манаграфія, прысвечаная даследаванню анамастычных адзінак гэтага рэгіёна “*Віцебшчына ва*

ўласных імёнах: мінулае і сучаснасць” (Віцебск, 2006), у якой таксама ўсебакова даследуецца сучасны стан і гістарычнае фарміраванне розных формул іменавання жыхароў Віцебшчыны ў XVI–XXI стст., праведзена апісанне мужчынскіх і жаночых уласных імёнаў, мянушак у розных перыяды, размежаваны іх структура, семантычныя і лінгвагеаграфічныя асаблівасці і аспекты. Такое комплекснае апісанне аनाмастыкону канкрэтнага рэгіёна Рэспублікі Беларусь з’яўляецца арыгінальным, наватарскім і, безумоўна, заслугоўвае ўхвалы, асабліва ўлічваючы найноўшыя сучасныя метады даследавання анімчнага матэрыялу, што выкарыстаны і рэалізаваны ў манаграфіях Г. Мезенкі і ў працах яе паслядоўнікаў. Вывучэнне ўрбананімаў Віцебшчыны з’яўляецца цікавым і запатрабаваным па некалькіх прычынах: гэты рэгіён паўночнага ўсходу Беларусі мяжуе з Літвой, Латвіяй і Расіяй, на працягу некалькіх стагоддзяў там адбываліся актыўныя славяна-балцкія міжмоўныя працэсы, якія адлюстраваліся і ва ўрбананіміі. Унікальная гэтая тэрыторыя і ў сэнсе гісторыка-культурнай спадчыны: на Віцебшчыне нарадзіліся такія вядомыя асобы, як *Е. Полацкая*, *Ф. Скарына*, *С. Полацкі*, *А. Сапуноў*, *М. Бахцін*, *М. Шагал*, *А. Багатыроў*, *В. Быкаў*, *П. Маціэраў*, *М. Лынькоў*, *Р. Барадулін*, далёка за межамі Віцебшчыны і Беларусі вядомы *Спаса-Ефрасіннеўская царква ў Полацку*, *Полацкі гісторыка-археалагічны запаведнік*, сядзіба *І. Рэіна* ва ўрочышчы *Здраўнёва*.

Як і папярэднія, гэтая манаграфія Г. М. Мезенкі ў дзвюх частках наватарская ў многіх адносінах. Нават пералік тэм і параграфіў сведчыць, што даследчыца ў многім ішла сваім самастойна абраным шляхам, як гавораць *на цаліку*, яна распрацавала тэма аспекты анамастыкону, якія да гэтага часу былі “белай плямай” анамастычнага палетка. Напрыклад, “*Унутрыгарадскія – унутрысельскія назвы: падабенствы і адрозненні*”, “*Унутрыгарадскія – унутрысельскія назвы і кагнітыўны ўзровень моўнай асобы*”, “*Страчаныя назвы ўнутрыгарадскіх аб’ектаў. Былыя перайменаванні*”, “*Урбананімы і віканімы – асобныя разрады тапонімаў*”, “*Асноўныя тэндэнцыі ў развіцці ўрбананіміі і віканіміі на мяжы стагоддзяў*” і інш. Звяртаем увагу на такі параграф, як “*Былыя перайменаванні*”, палеміка пра якія не сыхіняецца і цяпер у беларускіх, рускіх, украінскіх навуковых публікацыях. І тут яе абагульненні самыя пераканальныя і абгрунтаваныя.

Да ўсяго сказанага вышэй варта дадаць, што арыгінальнасць і актуальнасць гэтых прац памацяецца тым, што падобныя даследаванні да апошняга часу характарызаваліся нізкай ступенню распрацаванасці праблем урбананімікі, невысокім выкарыстаннем гэтых адзінак пры вывучэнні гісторыі Беларусі і гісторыі беларускай мовы, адсутнасцю дасканалых узораў і поўных зводаў назваў унутрыгарадскіх і асабліва ўнутрысельскіх аб’ектаў.

Варта таксама адзначыць, што Г. М. Мезенка ўпершыню ў беларускім мовазнаўстве ў асобную разнавіднасць урбананімаў выдзеліла і абгрунтавала неабходнасць аналізу ўнутрысельскіх лінейных назваў – *віканімаў*, якія да апошняга часу не былі аб’ектам апісання і даследавання. У славянскай анамастыцы пакуль адсутнічаюць работы, у якіх разглядалася б рэпрэзентацыя кагнітыўнага ўзроўню моўнай асобы скрозь прызму *віканіміі* – сукупнасці назваў унутрысельскіх аб’ектаў. Гэты пласт анамастычных адзінак, як пераканальна паказала даследчыца, складае асобны фрагмент агульнай моўнай карціны свету. Такія онімы адлюстроўваюць самабытныя рысы ментальнасці сельскага жыхара, стэрэатыпы ўспрыняцця і асэнсавання ім рэчаіснасці. У даследаванні адзначана, якія адметнасці мае віканімія ў параўнанні з падобнымі ўнутрыгарадскімі лінейнымі і нелінейнымі анамастычнымі адзінкамі: у адрозненне ад урбананіміі, напрыклад, асноўным паказчыкам прэцэдэнтнасці імені для сельскага жыхара становіцца сувязь носьбіта імені з канкрэтным населеным пунктам. Складальнікамі прэцэдэнтнага віканімікону, як і ўрбананімікону, як устаноўлена ў працы, выступаюць чатыры кампаненты: беларускі (69,3%), былы савецкі (18,1%), рускі (11,1%), заходнееўрапейскі (1,5%). Нельга не звярнуць увагу на тое, што ў адрозненне ад беларускай урбананіміі, дзе лідзіруе рускі тэкст культуры (66%), у віканіміі прыкметна пераважае беларускі кампанент.

Ва ўрбананіміі савецкага перыяду замацаваліся шматлікія антрапонімы – прозвішчы выдатных асветнікаў, паэтаў, вучоных, мастакоў, архітэктараў, артыстаў, як сведчыць праведзены аналіз такіх імёнаў, якія найбольш ярка прадстаўляюць сусветную культуру, усяго ва ўрбананіміі Беларусі ў 90-х гадах XX ст. выкарыстоўвалася каля 1500 антрапонімаў: гэтая група назваў, даследаваная Г. М. Мезенка, у абласных цэнтрах прадстаўлена 154 імёнамі: 70 імёнамі пісьменнікаў; 47 – вучоных; 14 – кампазітараў; 13 – мастакоў; 7 – артыстаў. Нацыянальны кампанент у гэтай групе нешматлікі, “ва ўрбананіміконе большасці беларускіх гарадоў многа падобнага, праўда, у *Мінску* знайшла сваё адлюстраванне “сталічная” спецыфіка – урбананімыя комплексы больш дэталізаваныя, шырэй прадстаўлены нацыянальны кампанент”.

Многія працы (манаграфіі, слоўнікі, падручнікі, асобныя артыкулы), падрыхтаваныя прафесарам Г. М. Мезенка, яе школай, як адзначаў у адной з рэцэнзій прафесар А. Ф. Рогалеў, з'яўляюцца наватарскімі, першымі ў вырашэнні пэўнай праблемы. Так, гэты вядомы вучоны, рэцэнзуючы кнігу Г. М. Мезенка *“Імя внутрыгородскага аб'екта в історіі. Об урбанонімах Беларусі XIV – начала XX в.”* (Мінск, 2003), адзначаў, што даследчыцай не толькі ў беларусістыцы, а і ў славістыцы ў цэлым, ажыццёўлена ўсебаковае апісанне ўрбананіміі практычна ўсіх рэгіёнаў рэспублікі, выкладзены новыя цікавыя звесткі аб назвах вуліц, плошчаў, рынкаў, храмаў, іншых унутрыгарадскіх аб'ектаў, што сведчыць аб высокай навуковай каштоўнасці гэтай працы. Энциклапедычнасць усіх без выключэння слоўнікавых артыкулаў у гэтай кнізе дазваляе знайсці ў іх унікальны і цікавы фактычны матэрыял прадстаўнікам самых розных навук – лінгвістам, гісторыкам, географам, этнографам. Да сказанага варта дадаваць, што кнігі, манаграфіі, слоўнікі, падрыхтаваныя прафесарам Г. М. Мезенка, надзвычай каштоўныя і вельмі адметныя інфармацыйнай насычанасцю: усе яе працы грунтуюцца не толькі на ўласных запісах, а пераважна на самых розных крыніцах інфармацыі – актах, летапісах, інвентарах, пісцовых кнігах, хроніках, энцыклапедыях, географічных картах, архіўных звестках, манаграфіях старога і новага часоў, артыкулах і інш.

Прафесар Г. М. Мезенка – удзельнік шматлікіх міжнародных і рэспубліканскіх канферэнцый: *Іжэўск* (1987), *Зялёная Гора* (1989, 2008), *Хельсінкі* (1990), *Масква* (неаднаразова), *Беласток* (неаднаразова), *Прага* (неаднаразова), *Сімферопаль* (неаднаразова), *Славянск* (неаднаразова), *Ольштын* (неаднаразова), *Калінінград* (неаднаразова), *Смаленск* (неаднаразова), *Любляна* (2003), *Кракаў* (2007), *Йошкар-Ала* (2008), *Арзамас* (2011), *Кіеў* (2012), *Данецк* (неаднаразова), *Екацерынбург* (неаднаразова), *Познань* (2015). Усяго такіх навуковых цэнтраў, дзе былі апублікаваны яе даклады і выступленні – 148. У гэтым шматлікім наборы і беларускія навуковыя цэнтры, дзе яна неаднаразова выступала і прымала актыўны ўдзел: *Мінск, Брэст, Віцебск, Магілёў, Гомель, Гродна, Мазыр* і інш.

Шматлікія наватарскія навуковыя працы прафесара Г. М. Мезенка атрымлівалі высокую ацэнку і кваліфікаваныя характарыстыкі. Яе ўнёсак у лінгвістыку адзначалі вядомыя лінгвісты І. К. Германовіч (*“Беларуская энцыклапедыя”* (т. 10), Л. М. Вардамацкі (*“Веснік ВДУ”*, 1997), П. П. Шуба (*“Веснік ВДУ”*, 1997); І. А. Гапоненка (*“Веснік БДУ”*, 2010, *“Веснік ВДУ”*, 2010), А. Багамолава, В. Гуліцкая (*“Роднае слова”*, 2010), В. Шур (*“Веснік ВДУ”*, 1998), А. Рогалеў (*“Веснік ВДУ”*, 2004), а таксама ў шматлікіх газетных і часопісных рэцэнзіях, падрыхтаваных Г. Шпакоўскай, А. Кутынка, А. Мацянонам, А. Апарынай, Л. Хмяльніцкай, В. Скрыннікавай і інш.

Комплекснае апісанне тапонімаў і антрапонімаў дыктуецца асаблівасцямі гэтых адзінак не толькі як важнейшых тэкстаўтваральных, стыльваўтваральных, канцэптואльных адзінак, а таксама ўласцівасцямі онімаў мяняць і ўскладняць іх тэкставую семантыку за кошт агульнатэкставых і самых розных аўтарскіх прырашчэнняў, утвараючы ў сукупнасці пэўную сістэму з характэрнымі толькі для яе спецыфічнымі рысамі і заканамернасцямі функцыянавання. Такі падыход і сістэмны аналіз анамастычнай прасторы мастацкіх твораў, што распачаты беларускімі навукоўцамі, карэлюе з даследаваннямі онімаў, якія праводзяцца ў наш час у Расіі, Украіне, Польшчы і інш. Параўнайце ў гэтым плане шырокамаштабныя даследаванні, якія ажыццяўляюцца пад кіраўніцтвам такіх вядомых вучоных, як А. Супяранская (Масква), Я. Оцін, В. Калінкін (Данецк), Ю. Карпенка (Адэса), Г. Кавалеў (Варонеж), У. Супрун (Валгаград), В. Фанякова (Санкт-Пецярбург), А. Мацвееў, А. Беразовіч (Екацерынбург), С. Талстая (Масква), Е. Бартмінскі (Польшча) і інш. Развіццё тэорыі літаратурнай анамастыкі прадстаўніцамі гэтых навуковых школ, якія актыўна ўлічваюць эвалюцыйныя этапы і змены фарміравання і функцыянавання мовы ў цэлым, а таксама яе сувязі з мысленнем чалавека, змяніла погляды на некаторыя моўныя факты і працэсы і дазволіла ўнесці істотныя карэктывы ў тэорыю вывучэння ўласных імёнаў, асабліва тых, што выкарыстоўваюцца ў творах мастацкай літаратуры. Такім чынам, літаратурная анамастыка разглядаецца як асобны перспектывны напрамак лінгвістыкі, як сфера ўзаемадзеяння мовазнаўства і літаратуразнаўства ў аспекце сувязей з іншымі роднаснымі навуковымі дысцыплінамі. Усебаковае даследаванне анамастычнай прасторы твораў дае магчымасць глыбей выявіць механізм утварэння і змен (структурна-семантычных, лексіка-стылістычных і іншых) у онімах, а таксама акрэсліць універсальныя прыёмы стварэння канатацыйных значэнняў у такіх адзінках, спасцігнуць асаблівасці індывідуальнага стылю пісьменнікаў. Распрацоўка гэтых праблем з дастатковай паўнатай пашырае перспектыву паглыблена вывучаць лінгвакраязнаўчы і культуралагічны аспекты онімаў, ступень іх прадуктыўнасці, сродкі, спосабы і прыёмы стварэння мастацкімі слова анамастычных адзінак, выяўляць іх стыльваўтваральную, канцэптואльную і кантэкстуальную ролю і функцыю ў мастацкім тэксце.

Вывады

Прафесар Г. М. Мезенка засведчыла сябе як выдатны арганізатар філалагічнай навукі, асабліва ў галіне аномастыкі як стваральнік асобнай аномастычнай школы. Уся яе творчая дзейнасць накіравана на падрыхтоўку кадраў вышэйшай навуковай кваліфікацыі, даследаванню актуальных аномастычных праблем. Высокі прафесіяналізм, прафесійная культура і этыка, значныя навуковыя дасягненні паставілі яе ў лік самых вядомых вучоных не толькі ў Рэспубліцы Беларусь, а і далёка за яе межамі. Мэтанакіраванасць, высокая працаздольнасць спалучаюцца ў юбіляра з дабрывёю, сардэчнасцю, душэўнай адкрытасцю, за што яе паважаюць калегі, студэнты, шматлікія даўнія і новыя сябры. Значны фактычны і тэарэтычны беларускі аномастычны матэрыял, які засведчаны ў працах віцебскай школы аномастаў, пачынае комплексна ўводзіцца ў кантэкст фарміравання і апісання аномастычнай прасторы беларускіх мастацкіх твораў, дазваляе ў бліжэйшай перспектыве не толькі паглыблена з улікам сучаснай навукі вывучаць і апісваць аномастычную сістэму сацыяму і асобных твораў літаратуры на шырокім лінгвістычным і культуралагічным фоне, а таксама дапоўніць новымі фактамі тэорыю функцыянавання іх аномастычнай прасторы, па-новаму падаць перыядызацыю, класіфікацыю некаторых разнавіднасцей онімаў, а таксама ўдакладніць і дапоўніць вывады папярэдніх даследчыкаў адносна вывучэння літаратурнага аномастыкону з пазіцыі сучаснай навуковай парадыгмы.

СПІС АСНОЎНЫХ КРЫНІЦ

1. Шур, В. В. Першы ў беларускай аномастыцы / В. В. Шур // Весн. Віцеб. дзярж. ун-та. – 1998. – № 2. – С. 117–119.
2. Рогалев, А. Ф. Историко-топонимическое исследование / А. Ф. Рогалев // Весн. Віцеб. дзярж. ун-та. – 2004. – № 3. – С. 154–156.
3. Мезенка, Г. М. Беларуская аномастыка ў XXI стагоддзі: праблемы, перспектывы / Г. М. Мезенка // Беларуская аномастыка. Гісторыя і сучаснасць : матэрыялы Міжнар. навук. канф. (Мінск, 20 крас. 2010 г.) / НАН Беларусі, Ін-т мовы і літ. : рэдкал. І. Л. Капылюў [і інш.]. – Мінск : 2010. – С. 5–10.

Паступіў у рэдакцыю 02.02.18

E-mail: natakazak1980@mail.ru

V. V. Shur, N. I. Gushcha, N. R. Tachyla

**SOME FEATURES OF MODERN ONOMASTIC THEORIES:
ON THE MATERIAL AND EXPERIENCE OF VITEBSK ONOMASTIC SCHOOL**

The purpose of the article is to describe and analyze Hanna Mikhailovna Mezenka's scientific activities, who is a professor, hab. PhD, the head of General and Russian Linguistics Chair of the educational establishment "Vitebsk State University named after P. M. Masherov", a well-known linguist, the founder of the new scientific branch in onomastics.

The outstanding services of the professor H. M. Mezenka in the sphere of onomastic problems of the eastern Slavic languages were highly appraised by the specialists and state authorities.

The author analyzed the scientific and methodical works – monographs, textbooks, dictionaries, numerous articles, which were written by H. M. Mezenka, and also the numerous reviews, devoted to her works and to the works of her followers. The theoretical and methodological basis of the article is the complex usage of principles and methods, which were worked out in linguistics.

Keywords: onym, anthroponym, toponym, poethonym, onomasticon, biblionym, onomatologist, urban placename studies, viconymy, lexicology, monograph, appellative.